

Florian Vlashi I: nga Shqipëria ne Spanje

PACO YÁÑEZ

Violinisti dhe dirigjenti shqiptar Florian Vlashi (Durrës 1963) është, që prej gati njëzet vitesh, një nga vlerat kryesore të muzikës bashkohore në Galicia, vendi i tij i adoptimit që nga viti 1992 kur hyri në Orquesta Sinfónica de Galicia. Në A Coruña, Florian Vlashi drejton Grupo Instrumental Siglo XX, një ansambël i formuar kryesisht nga solistët e orkestrës herkuline me të cilët luan një repertor të gjerë që ka në bazë kryeveprat e shekullit XX ku perfshihen autorë që nga Schönberg, Xenakis, Stravinsky apo Crumb e deri tek Bartók, Schnittke e shume të tjerë gjithmonë brenda ketij organizmi të jashtzakonshëm qe është muzika bashkohore.

Një tjetër bosht kryesor i GISXX është mbështetja e repertorit të muzikes së re të Galicias, një fushë kjo ku grupi i Florian Vlashit ka qenë referenca kryesore në keto vitet e fundit. Linjat estetike që Vlashi ndjek për të përcaktuar muzikën kulte në Galicia e kanë çuar deri aty sa të rizbulojë autorë galegë të shekullit të kaluar, si Manuel Quiroga apo Andrés Gaos (nga i cili, me 1999 nxorri në treg një CD me veprën complete për violinë e piano të këtij autori). Për sa i përket repertorit aktual, Vlashi dhe grupi i tij GISXX i kanë dhënë skenës numrin më të madh të premierave të autorëve bashkohorë, më shumë se çdo grup tjetër, duke punuar mbi partiturat e krijuesve si Juan Vara, Jorge Berdullas del Río, Fernando Buide, Manuel Balboa, Rudesindo Soutelo etj. Një karrierë artistike kjo që e ka njohur dhe nderuar Asociación Galega de Compositores, duke e emëruar “socio protector”.

Si violinist i repertorit bashkohor, Florian Vlashi ka luajtur në programet e qendrave si Reina Sofía, Fundación Juan March apo Auditorio Nacional në Madrid, po ashtu edhe në shume festivale në Spanje apo në Europe. Ka bashkepunuar me Plural Ensemble te Madridit si dhe është krijues dhe drejtues që nga viti 2003 i Festivalit “Netet e Muzikes Klasike” në qytetin e tij te lindjes Durrës.

Paco Yáñez. Tërheq vëmendjen, brenda këtij kryqezimi apo arqipelagu të madh –duke ndjekur imagjinatën e Massimo Cacciari– që është Europa, ardhja e një violinisti nga një vend si Shqipëria deri ketu në përfundimin evropian, në A Coruña. Si ishte, në rastin tuaj, kjo rrugë e gjatë përmes kontinentit?

Florian Vlasi. Historia ime është thujtë po ajo e mijrave muzikanteve që levizën sot neper bote. Mendoj se të gjithë në kemi “sindromën e trubadureve” të cilët udhëtonin në distanca të mëdha. Në oborret mbretërore në sh. XVII e XVIII kishte muzikantë nga Italia, Gjermani, Franca etj. Dhe kjo levizje vazhdon njësoj edhe sot. Ndryshimi është se, në vend që të informohemi nga një leter me vula mbretërore, sot shikojmë konkurset në Internet dhe udhëtojmë me avionë...

Une u lajmerova “*alla antiqua*”, me shkrim; një miku im nga Zvicëra më dergoi një leter të cilën akoma e ruaj, ku më informonte mbi konkursin për Orquesta Sinfónica de Galicia që zhvillohej gjatë muajit shkurt 1992 në Stuttgart, Londër, Nju Jork, Bratislavë, San Petersburg dhe A Coruña. E pranova menjëherë. Mora pará hua për të konkuruar në Stuttgart. Udhëtova më traget nga Durrësi për në Trieste. Më kujtohet shumë mirë që kishte shumë dallge dhe unë studjoja në gabinën e anijes. Duhej të fitoja këtë konkurs! Kurrë nuk do të harroj atë udhëtim duke i rënë violines më levizjen e dallgeve. Si tek skena e famshme tek filmi i Tornatores *Legjenda e pianistit të oqeanit* kur ai heq frenat e rrotave të pianos dhe luan e luan ndërsa dallget levizën pianon neper gjithë sallën, duke “vallezuar” me oqeanin. Një skenë e rrallë... Në rastin tim ishte tjetër gjë. Nuk ishte një vallezim. (Mbase po). Por pata një parandjenjë se ajo që më prishte nuk do ishte një udhëtim i lehtë...

Kur Maximino Zumalave (i cili më ndihmoi shumë në ato kohë) më tha në telefon se kisha fituar, unë në atë moment isha pa dritë në shtëpi. Shqipëria, si të gjithë vendet e lindjes pas rënies së Murit të Berlinit, po kalonte momentet më të vështira të tranzicionit. Megjithatë, u vonova disa muaj për të ardhur në Spanjë. Nuk e di pse... Nuk e kisha të lehtë. Duhej të leja pas një bote për të hyrë në një tjetër. Në ato kohë, një profesor i im i vjetër tha “Do lesh pas një ferr por të gezueshem dhe do gësh atje një parajsë por të trishtuar...”. Por thenia e Mark Tuenit është më e bukur kur thote se Parajsa ka klimën e mirë por i pelqen më shumë Ferri prej shoqërisë.

P. Y. Shpesh më keni folur për ndryshimet rrenjësore që kanë ndodhur në Shqipëri tuaj në këto vitet e fundit. Sa kanë ndikuar këto transformime shoqërore, kulturore dhe politike në muzikë që në fillim të deri sot?

F.V. Për fat të keq, historia e vendit tim nuk është e meritshme... Në këtë këndvështrim, ndryshimet në Shqipëri në këto dy dekadat e fundit pra, pas rënies së diktaturës komuniste, kanë qenë sa rrenjësore aq dhe dramatike. Siç ndodh shpesh në këto raste, në fillim kalohet nga një ekstrem tek tjetri me shumë lekundje e marrje mendsh deri sa, më në fund, gjendet ekuilibri. Diçka e ngjashme me minoret që, kur dalin në sipërfaqe, duhet të mbrojnë sytë, po ashtu, vendit tim, dritë verbuese e lirise i bëri dëm në fillim... por tani është i shëruar.

Liria ishte gjeja e parë që u pasqyrua në të gjitha artet në përgjithësi dhe në muzikë në veçanti. Muzika më në fund ishte e lirë. U shemben të gjitha tabutë e “diktaturës së

tonalitetit”, te atij romantizmi artificial, te parfumuar qe, çuditerisht, u perpoqen te ruajne te gjitha regjimet diktatoriale; si nazistet ashtu edhe Stalini e Mao e ndalonin “artin dekadent”. E çuditshme kjo frike ndaj artit te lire, kjo kenaqesi perverse per kontroll absolut deri tek endrrat, si ne librin qe te le pa fryme *Pallati i Endrave* te Kadarse. Ishin kohet e “Vellait te madh” te George Orwell por shume me teper te frikshme se ato te Telecinco sot (o pothuajse). Por kjo liri ka çmimin e saj si dhe nje rrezik te fshehur qe, siç pohon kompozitori i madh i diteve tona, Helmut Lachenmann: “Ato parajsa qe donim te pushtonim, papritmas, u kthyen ne burgje”.

P.Y. Ne kete panorame qe pershkruan, çfare kompozitoresh mendon se duhet te njohim per te bere nje “harte” mendore mbi muziken bashkohore shqiptare?

F.V. Perpiqem te jem i informuar rreth muzikes se re ne vendin tim, por nuk e kam te lehte. Distancat i veshtirsojne gjerat. Por do te me pelqente te permendja disa prej kompozitoreve me te cilet kam bashkepunuar apo kam luajtur veprat e tyre per publikun spanjoll: Ballata, Buharaja, Ibrahim, Koci, Peçi, Rudi, Simaku, Shupo, Tole, Zacharian, Zadeja. Shume prej tyre jane vleresuar me tituj e çmime nderkombetare. Te gjitha jane zera krejt te veçante qe formojne nje peisazh te pasur tingujsh ne kete vend te vogel te Adriatikut. Por kane diçka te perbashket: muzika e tyre ka nje baze te mire (shkolla ruse e gjysmes se pare te sh. XX), nje menyre te shkruari profesional bashkohor (tendencat e fundit perendimore) dhe, mbi te gjitha, shprehin ide dhe emocione gje qe shpesh i mungon muzikes sot.

GISXX dhe Ema Andrea ne Bienalen "Netet e Muzikes Klasike" Durres 2009 (Straviski, "Histoire du soldat")

P. Y. Besoj se nje nga projektet e juaja me te dashura sot eshte festivali “Netet e Muzikes Klasike” qe drejton ne qytetin e Durresit qe nga viti 2003. Si lindi kjo inisiativë dhe ne çfare niveli ka arritur deri tani?

F.V. Bienalja “Netet e Muzikes Klasike” lindi ne vitin 2003 ne nje forme krejt te natyrshme, ne momentin dhe vendin e duhur, si te gjitha gjerat qe duken si te parashkruara. Duke kaluar pushimet e veres ne qytetin tim te lindjes, Durres, mbledheshim çdo nate me miqte e shkolles. Aty, ne bisedat e pafundme, kujtimeve, birrave dhe humorit, luanim edhe kuintetet e e Mozart-it. Ne ditet e fundit vendosem te luanim keto vepra te mrekullueshme ne publik. Menjehere gjetem mbeshtetjen e bashkise si dhe te shume admiruesish te muzikes klasike. Vendosem nje emer te thjeshte, qe mund te ishte shume mire edhe “Netet e muzikes klasike ndermjet miqve dhe birrave te ftohta”. Me ne fund festivali mori forme dhe u ndertua mbi nje strukture te mirefillte. Jane 7 nete me tematike te ndryshme, si nje promenade ndermjet epokave te muzikes duke perfshire edhe nje konkurs per talentet e

reja. I gjithë cikli zhvillohet në ambiente të veçanta që nga teatri, muzeu, kisha apo një klub e deri tek rrenojat e një fabrike të braktisur në periferi të qytetit.

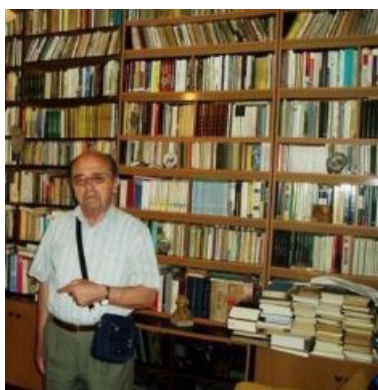
Per çdo edicion porosisim një veper premiere ndërsa fituesi i konkursit të rinjve ftohet nga Grupo Instrumental Siglo XX për koncerte në Spanjë. Po ashtu edhe Grupi luan rregullisht në Bienale. Kështu është krijuar një “urë tinguish” ndërmjet të dy vendeve.

Eshtë kenaqësi e madhe të rikthehesh në qytetin tënd të lindjes dhe të besh muzike ndërmjet miqsh dhe, në të njëjten kohë, të kthesh diçka vendit tënd, njëzëzve tuaj nga ajo që të kanë dhënë...

P. Y. Perveç se violinist dhe drejtues, ju jeni dhe një njeri i kulturuar në kuptimin më të plotë të kësaj fjale. Di që keni formuar një koleksion të rëndësishëm të piktures shqiptare bashkohore si dhe që ndiqni aktualitetin letrar të vendit tuaj. Një pjesë e kësaj dashurie për artin ju është dhënë që në femijëri nga babai juaj, Gjergj Vlasi, shkrimtar, regjisor teatri dhe përkthyes. Çfarë rëndësie ka pasur kjo në formimin dhe orientimin tuaj evropian?

F.V. “Nga vi une? Vi nga feminia ime!” thotë autori i *Princit të vogël*, Saint-Exupéry. Eshtë e vërtetë që feminia len një gjurmë të pashlyeshme tek ne dhe, më së duket, personaliteti yt, rruga jote, fati yt formohet pak nga pak në një proces enigmatik në çdo moment të atyre 4000 ditëve të jetës tënde ku përfshihet feminia.

Pavaresisht se duket kontraktore për epokën e Luftës së Ftohtë, une kam pasur një femijëri të lumtur brenda dy boteve paralele; Ndërsa në Shkollën e Muzikës na jepnin një edukim të mirëfilltë spartan instrumental, kur hyja në shtëpi ishte si të kaloje në një tjetër dimension... U rrita në shtëpi që kishte bibliotekën më të madhe të qytetit. Aty, ndërmjet mijra librave ishin të gjithë, që nga klasikët grekë e deri tek “modernistët e ndaluar”, që nga albumet e pinakotekave të mëdha të artit klasik deri tek librat e Kandinsky-t apo Basquiat. Perveç mbi 250 disqeve të muzikës klasike që kishim, im at regjistronte rregullisht koncertet e RAI-t bashkë me premierat e veprave bashkohore.

Gjergj Vlasi tek biblioteka e shtëpisë në Durës

Biblioteka... Për mua ishte e gjithë bota aty brenda. Luaja ndërmjet librave duke bërë figura me plastelinë - loja ime e preferuar. Mama që ishte mesuese, më mesoi organizimin dhe disiplinën. Të dy prindët më drejtonin me formulën magjike në këto rrugë “Shumë disipline

dhe shume dashuri por gjithmone duke luajtur”. Im at na keshillonte mua dhe vellain tim Bepi (piktor) librat qe duhet te lexonim, na spjegonte pikturat kubiste te Pikasos apo readymade te Duchamp, qe me benin te qesh me urinoret e tij, me spjegonte permbajtjen e baleteve te Stravinskit si nje perralle... E gjithë kjo behej jashte ideologjise indoktrinuese te realizmit socialist sepse Arti i vertet ishte tjetër gje... “Nese eshte Art nuk eshte per te gjithë; nese eshte per te gjithë, nuk eshte Art”.

Ne shtepine tone vinin shume muzikante, shkrimtare, aktore, miq te prinderve te mi, ndermjet tyre edhe Ismail Kadare (fitues i çmimit Principe de Asturias per Letersine 2009) “Kjo shtepi eshte si Lidhja e shkrimtareve dhe e artisteve” thoshte ai. Edhe sot kujtoj ato mbremje me biseda interesante per Hemingway-n apo per artin e frikes ndersa shikonin deri ne mengjes ndeshjet e boksit ndermjet Cassius Clay dhe Joe Frazier...

Kur e mendoj tani them se, ne nje vend ku mbizoteronte mediokriteti i shtetit i cili ushtronte nje kontroll te hekurt mbi çdo gje, te hyje tek biblioteka ishte nje menyre per te ikur, per te emigruar, nje emigracion imagjinar, brenda teje...

Nuk e dinja atehere nese do te isha apo jo violinist por, isha i sigurte qe kisha hyre ne kete bote magjike te Artit per te mos dale kurre me... Ishte e domosdoshme per te jetuar (Oscar Wilde), per te mos vdekur nga e verteta (Nietzsche)

P. Y. Para pak ditesh keni interpretuar ne Vigo, me GISXX, *Kuartetin N1* “*Métamorphoses nocturnes*” te György Ligeti, i shkruar ne Budapest ndermjet viteve 1953 dhe 1954 ku kompozitori hungarez thote se ka shprehur tensionin e tmerrshem qe realizmi socialist dhe stalinismi ushtronin ne ato momente historike. Kur punonit kete partiture me koleget e kuartetit, edhe ato vinin nga vendet ish komuniste, si influenconte e kaluara juaj ne percaktimin e ambientit te kesaj muzike?

F.V. Eshte nje veper madhore me nje ngjeshje dhe intensitet shkaterrues. Aty eshte çdo gje. Por eshte interesante qe, nen nje strukture klasike dhe te njohur, fshihet modernizmi. Tema kryesore eshte e ndertuar me dy intervale te secondes qe shkojne perpara, si dy hapa qe hedhim me shume frike ne nje truall te erret dhe te rrezikshem (kromatiket) ndersa Ligeti shkruan “Allegro grazioso”... Po ashtu tek Valsi qe, per ne eshte grotesk, lexojme “con elegancia” dhe nderkohe çdo gje shkatrohet nga nje valle popullore vulgare por me nje force e dhune ekstreme. Ne fund, mbi glisandot e harmonikeve, si mbi shpirtra ne ajer, shfaqet ne agoni motivi i temes kryesore tek violinat. Menjehere vjen tallja e vjoles qe, me ironi thote “Deshe te hedhesh nje hap perpara, apo jo?” Kjo mund te ishte ne ate kohe nje pyetje normale ne çdo zyre policie apo, akoma me keq, nje pyetje e unit tend, asaj pjeses tjetër qe quhet autocensure. Vetem ne masat e fundit Ligeti shkruan “dolente” dhe “morendo”... Te katert i kemi kuptuar shume mire keto kode pa folur thuajse fare per to. Çdo njeri prej nesh gjente aty fantazmat e vjetra...

Ne fund te koncertit Lilia Chirilov, e emocionuar, me thote “Jam e lumtur qe luajta kete veper... ishte aq e rendesishme per mua...” Ruslana Prokopenko nuk fliste. Vetem ndezi nje cigare. Ishte hera e pare qe e shikoja ta pinte...

F. Vlashi, tek biblioteka e shtëpise në A Coruña (Spanjë) duke luajtur me violinen Moor të Andrés Gaos

P. Y. Dhe duke ardhur nga i gjithë ky bagazh kulturor dhe muzikor shqiptar, çfare gjen ketu kur mberrin në A Coruña, si në planin muzikor ashtu edhe në atë social e kulturor?

F.V. Libri i parë që kam lexuar në fëmijëri ishte *Fari në fund të botes* i Jules Verne dhe, si një paralajmërim i fatit, ketu jam, në qytetin me farin më të vjetër të botes. Ketu gjeta një dashuri të madhe për muzikën, një qytet i hapur në të gjitha drejtimet si të gjithë qytetet bregdetare, të cilin e njoha më mirë duke lexuar librat e Manuel Rivas si dhe duke luajtur Sonatën e Andrés Gaos - it dhe, ajo që është më e rëndësishme, u ndodha brenda një orkestre të nivelit më të lartë që për mua u kthye shpejt në familje të dytë.

Të dy fëmijet e mi, Daniel dhe Martin, u lindën ketu dhe, bashkë me time shoqe Redianën e cila po ashtu është violonçeliste nga Durrësi, jetojme në një shtëpi plot me libra, piktura, muzikë dhe... një kantine të pasur verash që është përherë e hapur për miqtë. Shtëpia është në një katedër të bukur që për mua është si në një paradise të vogël. Ndermjet pemëve të limonave të kopshtit duken fari roman, oqeani dhe perëndimet e diellit që ketu nuk janë dy here njësoj.

Einstein thotë se një njeri për të qenë i lumtur i duhet një tavoline, një karrige, një shportë me fruta dhe një violine. Une nuk jam dhe aq i sigurtë për këtë, të pakten do nderroja ndonjë nga këto katedra gjera. Por...çdo gjë është relative.

© 2011 Paco Yáñez / Mundoclasico.com. Todos los derechos reservados